

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI RAHBARINING BOSHQARUV FAOLIYATINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Kamilova Nigoraxon Ruzimaxamatovna

**Toshkent shahridagi Puchon universiteti
magistratura bosqich talabasi**

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining boshqaruv faoliyatidagi psixologik omillar, shaxslararo munosabatlarni yo'lga qo'yish, emotsional intellekt, liderlik qobiliyati va jamoadagi psixologik iqlimni shakllantirishga doir masalalar yoritilgan. Shuningdek, rahbarning pedagoglar, bolalar va ota-onalar bilan ishlashdagi psixologik kompetensiyalari ilmiy-nazariy asosda tahlil qilingan.

Аннотация: В данной статье рассматриваются психологические факторы управления руководителем дошкольной образовательной организации, вопросы, связанные с установлением межличностных отношений, эмоциональным интеллектом, лидерскими качествами, формированием психологического климата в коллективе. Также на научно-теоретической основе анализируются психологические компетенции руководителя в работе с воспитателями, детьми и родителями.

Abstract: This article discusses the psychological factors in the management of the head of a preschool educational organization, issues related to establishing interpersonal relationships, emotional intelligence, leadership skills, and the formation of a psychological climate in the team. Also, the psychological competencies of the head in working with educators, children, and parents are analyzed on a scientific and theoretical basis.

Kalit so'zlar: Emotsional intellekt, shaxslararo munosabatlarni boshqarish, liderlik, konstruktiv muloqot, stress.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, управление межличностными отношениями, лидерство, конструктивное общение, стресс.

Keywords: Emotional intelligence, interpersonal relationship management, leadership, constructive communication, stress.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimida rahbarning roli faqatgina ma'muriy va tashkiliy vazifalar bilan cheklanib qolmaydi. U mehnat jamoasi, bolalar va ota-onalar o'rtasida muloqotni muvofiqlashtiruvchi, rivojlantiruvchi muhit yaratishda yetakchi bo'lgan shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli rahbarning psixologik bilimlari va boshqaruv madaniyati ta'lim sifatiga bevosita ta'sir etuvchi omil hisoblanadi.

Rahbar boshqaruv faoliyatidagi asosiy psixologik kompetensiyalar maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining muvaffaqiyati avvalo uning psixologik kompetentligiga bog'liq. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1.Emotsional intellekt- Rahbar emotsional holatlarni anglay olishi, o'z ehtiroslarini boshqarishi va atrofdegilar his-tuyg'usiga ta'sir ko'rsatishi zarur. Yuqori EQ quyidagi imkoniyatlarni ta'minlaydi:

stress holatlarda to'g'ri qaror qabul qilish;

jamoani ruhlantirish;

konstruktiv muloqot olib borish;

muammo va nizolarni yumshatish.

2. Shaxslararo munosabatlarni boshqarish

Pedagoglar, texnik xodimlar, bolalar va ota-onalar bilan har kunlik muloqot rahbardan yuqori darajadagi kommunikativ qobiliyatni talab qiladi. Shu ma'noda ishonchli va ochiq muloqot, faol eshitish, fikrlar xilma-xilligini qabul qilish, muloqotda diplomatiya, rahbar faoliyati samaradorligini oshiradi.

Liderlik va tashkilotdagi psixologik iqlim maktabgacha ta'lim tashkilotidagi psixologik iqlim jamoaning ish unumdorligini, bolalarning emotsional rivojini va ota-onalar bilan muloqot darajasini belgilaydi.

Rahbarning psixologik liderlik xususiyatlari:

jamoani maqsadga yo'naltira olish;

adolatli qaror qabul qilish;

muammolarni hal qilishda xolislik;

jamoada o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlash muhitini yaratishdan iborat.

Ijobiy psixologik iqlim - bolalarda quvnoq holat, pedagoglarda ishga qiziqish, ota-onalarda esa ishonch paydo bo'lishiga xizmat qiladi.

Pedagoglar bilan ishlashda psixologik yondashuv pedagog kadrlar — har bir maktabgacha ta'lim tashkilotining asosiy qimmatli resursi. Shuning uchun rahbar ularning psixologiyasi, ehtiyojlari va qobiliyatlarini yaxshi anglashi kerak.

Muhim psixologik yo'nalishlar:

pedagogning kasbiy motivatsiyasini qo'llab-quvvatlash;

ruhiy charchoq (professional burnout) holatining oldini olish;

innovatsiyalarga qiziqish uyg'otish;

konstruktiv tanqidni to'g'ri yetkazish;

jamoada ichida hamjihatlikni ta'minlash.

Bolalar bilan ishlashdagi psixologik kompetentlik maktabgacha yoshdagi bolalar individual, emotsional va kognitiv jihatdan faol rivojlanadigan davrda bo'ladi. Shunga ko'ra rahbar bolalar psixologiyasiga oid bilimga ega bo'lishi shart.

Bu bilimlar quyidagilarda yordam beradi:

rivojlantiruvchi muhitni to'g'ri tashkil etish;

inklyuziv ta'limda muayyan yondashuvlarni qo'llash;

bolalarning ehtiyoj va qiziqishlarini anglash;

tarbiyachilarga ilmiy-psixologik maslahat berish.

Ota-onalar bilan hamkorlikda psixologik ishlar

Ota-onalar bilan to'g'ri munosabat o'rnatish — rahbar faoliyatining eng nozik tomonlaridan biri. Chunki har bir ota-onaning xarakteri, tarbiyaga munosabati va kutgan natijalari turlicha bo'lganligi sababli.

Bu jarayonni amalga oshirishda rahbar quyidagi psixologik ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim: Jumldan, ta'sirchan va muloyim muloqot, qiyin vaziyatlarda psixologik barqarorlik, ota-onada ishonch uyg'otish, muammoli vaziyatlarni konstruktiv hal etishdir

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining boshqaruv faoliyati psixologik bilimlarsiz mukammal amalga oshmaydi. Uning emotsional intellektual qobiliyati, shaxslararo munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yishi, pedagog va ota-ona bilan konstruktiv muloqot olib borishi, bolalar psixologiyasini chuqur tushunish kabi omillar ta'lim muassasasi faoliyatining umumiy samaradorligini belgilaydi.

Psixologik jihatdan yetuk rahbar:
jamoada ijobiy muhit yaratadi;
pedagoglar faoliyatini rag'batlantiradi;

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari (direktor) – ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etuvchi, jamoani boshqaruvchi va bolalar rivojlanishi uchun qulay psixologik muhit yaratuvchi yetakchi shaxsdir. Uning faoliyati nafaqat tashkiliy va me'yoriy ishlarni, balki psixologik bilim va kompetensiyalarni ham talab qiladi. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalar, pedagoglar va ota-onalar bilan samarali muloqot o'rnatish rahbarning asosiy vazifalaridan biridir.

1. Rahbar faoliyatidagi shaxslararo munosabatlarni boshqarish

Rahbarning psixologik qobiliyatlari eng avvalo jamoa ichidagi munosabatlar va emotsional muhitga ta'sir ko'rsatadi.

Asosiy psixologik ko'nikmalar:

Empatiya: tarbiyachi va bolalar his-tuyg'usini tushunish.

Eshitish madaniyati: pedagog, ota-ona va xodimlarni tinglay olish.

Konfliktlarni boshqarish: nizolarni barvaqt aniqlash va konstruktiv yechim topish. Motivatsiya: jamoani rag'batlantirish, ijobiy muhit yaratish.

2. Liderlik va emotsional intellek mataktabgacha ta'lim tashkilotida inson omili birinchi o'rinda turadi. Shuning uchun rahbarning emotsional intellekti (EQ) yuqori bo'lishi zarur.

Liderlikning psixologik jihatlari:

jamoani maqsadga yo'naltira olish;

ishonch uyg'otish;

o'z his-tuyg'ularini boshqara bilish;

stress holatlarida tiniq fikrlay olish;

yangi g'oya va innovatsiyalarga ochiq bo'lish.

Bunday rahbar jamoada ijodiy muhit yaratadi va pedagoglarning ruhiy charchashini oldini oladi.

3. Pedagoglar bilan ishlashda psixologik yondashuv maktabgacha ta'lim tashkiloti mehnat jamoasida pedagoglarning emotsional holati bolalar ta'lim sifatining asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Rahbar psixologiyasi quyidagi vazifalarni qamrab oladi:

pedagogning shaxsiy salohiyatini aniqlash va qo'llab-quvvatlash;

mehnat faoliyatida motivatsiya va ish unumdorligini oshirish;

stress, kasbiy charchoq (burnout) holatlarini kamaytirish;

konstruktiv tanqid va muloqot madaniyatini yo'lga qo'yish.

4. Bolalar bilan ishlashda psixologik kompetentlik

Rahbar pedagog yoki psixolog kabi to'g'ridan-to'g'ri bolalar bilan ishlamasa ham, bolalar ehtiyojlarini tushunishga majbur.

Bunda quyidagi bilimlar muhim:

bolalar psixologiyasi asoslari;

yoshga oid rivojlanish bosqichlari;

individual xususiyatlarni inobatga olish;

inklyuziv ta'lim psixologiyasi.

Rahbar shunday muhit yaratishi lozimki, bola o'zini xavfsiz, qo'llab-quvvatlangan va erkin his qilsin.

5. Ota-onalar bilan hamkorlikda psixologik jihatlar

Ota-ona bilan muloqot, ayniqsa, maktabgacha ta'limda katta ahamiyatga ega.

Psixologik ko'nikmalar:

ishonchli muloqot o'rnatish;
bola rivojiga oid masalalarni muloyim va qiziqish bilan tushuntirish;
qiyin vaziyatlarda stressni yumshatish;
yopiq va tanqidiy ota-onalar bilan diplomatik ishlash.

6. Boshqaruv faoliyatida qaror qabul qilish psixologiyasi

Rahbar har kuni o'nlab qarorlar qabul qiladi. Ma'lumotlarni tahlil qilish bilan birga:
intuitiv fikrlash;
vaziyatni his qilish;
xavf va imkoniyatni baholash;
stress sharoitida qaror qabul qilish
kabi psixologik omillar ham muhim rol o'ynaydi.

7. Boshqaruv madaniyati va psixologik iqlim

Ma'lumki, maktabgacha ta'lim muassasasidagi psixologik iqlim jamoaning kayfiyati, o'quv jarayoni va hatto bolalarning emotsional holatiga ta'sir qiladi.

Ijobiy psixologik iqlim yaratish uchun rahbar:

odilona munosabat ko'rsatadi;
ochiq muloqot muhitini ta'minlaydi;
tan olish va rag'batlantirish tizimini yo'lga qo'yadi;
innovatsiyalarga qiziqish uyg'otadi;
jamoada o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlash muhitini shakllantiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining boshqaruv faoliyati psixologik bilimlarsiz to'liq amalga oshmaydi. U pedagoglar, bolalar va ota-onalar bilan ishlashda yuqori emotsional intellekt, muloqot madaniyati, konfliktlarni boshqarish va motivatsiya beruvchi liderlik sifatlariga ega bo'lishi zarur.

Bunday rahbar: jamoada samarali ish muhitini yaratadi;
bolalar rivoji uchun xavfsiz va quvnoq muhitni ta'minlaydi;
ta'lim sifati va innovatsion rivojlanishni ta'minlaydi.

1. O'zbekiston Respublikasi **Foydalangan adabiyotlar:**

1. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – T.: 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoni "Ta'lim-tarbiya tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida". – T.: 2023.
3. Ziyomammedov, B. "Ta'lim menejmenti asoslari". – Toshkent: "O'qituvchi", 2020.
4. Sharipov, Sh. "Pedagogik psixologiya". – Toshkent: "Fan", 2018.
5. Haydarov, R., To'raeva, G. "Menejment va pedagogik liderlik". – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.
6. Goziev, E. "Psixologiya". – Toshkent: "O'zbekiston", 2016.
7. Maxmudova, D. "Maktabgacha ta'lim menejmenti". – Toshkent: "Iste'dod", 2022.
8. Выготский, Л.С. "Педагогическая психология". – Москва: Эксмо, 2020.
9. Bolalar psixologiyasi bo'yicha o'quv qo'llanma. – Toshkent: "O'qituvchi", 2021.